



Hrad a zámek Žirovnice

Kraj: Vysočina

Okres: Pelhřimov

GPS souřadnice: 49.251408N, 15.183693E

Adresa URL: www.zirovnice.cz

Chloubou a dominantou malého města Žirovnice v členité kopcovité krajině Českomoravské vrchoviny při hranici Čech a Moravy je rozlehlý areál hradu, upraveného na zámek. Stojí na skalnatém ostrohu nad říčkou Žirovnicí mezi dvěma rybníky.

Přesný datum vzniku zdejšího hradu neznáme. Podle nálezů však můžeme usuzovat, že k jeho založení došlo okolo poloviny 13. století. První konkrétní písemná zmínka je v listině Oldřicha z Hradce z roku 1358.

Roku 1485 koupil celé panství rod Vencelíků z Vrchovišť, konkrétně Václav Vencelík, který začal ihned se stavebními úpravami hradu. Jižní palác vystavěl do výšky dvou pater, nechal zde vystavět kapli, ve druhém poschodí rytířský sál a roku 1490 vymalovat tuto část hradu, a kapli zvláště, freskami, které jsou zachovány dodnes. Dal dostavět i budovy na východní a západní straně, čímž vzniklo trojúhelníkové (dnes druhé) nádvoří. Úpravy svého sídla ukončil asi v roce 1494 a tak získal hrad zhruba dnešní podobu. Dodnes Václava Vencelíka z Vrchovišť proslavují hlavně fresky, jimiž je náš zámek znám. V kapli se jedná o fresky s biblickými motivy, navíc je zde vymalována i rodina Vencelíkova. Skutečně unikátní je i malba hutě v tzv. zelené světnici, znázorňující nejen hut' a hrad, ale i prosté dělníky v hutí pracující. V současné době je rozsah fresek na žirovnickém zámku označován za největší v celé České republice.

Syn Václava, Petr – jenž panství zdědil, zemřel v roce 1543 (jinde se uvádí před rokem 1540) a jeho manželka v roce 1544 prodala celé panství Albrechtu z Gutštejna. Ten učinil úpravy hradu. Na západní straně vystavěl kruhovou baštu, na straně východní baštu čtyřbokou. U hradeb postavil novou budovu pro služebnictvo a čeleď a dále novou bránu s padacím mostem.

Roku 1564 se hrad stal majetkem pánů z Hradce. Za Jáchyma z Hradce došlo k nevelkým stavebním úpravám hradu, které ale znamenaly začátek přerodu hradu v pohodlnější renesanční zámek. Syn Adam na hradě pokračoval ve stavebních úpravách, hlavně v letech 1576–1577 a 1580–1584. Došlo k postavení budovy, i dnes stojící. Tehdejší vzhled připomínají i dnes sgrafita obnovená na omítkách před vstupem do zámku.

Roku 1604 se majiteli panství stali Slavatové. Tento rod pokračoval ve stavebních úpravách a hrad se stále více stával zámkem. Neexistoval již padací most a zámek byl opatřen červenou rustikou, tak jak je to vidět i dnes po rekonstrukci. Třicetiletá válka přinesla panství i zámku mnoho zlého. Nejhorší pro zámek byl asi závěr války, kdy bylo děly rozstříleno druhé patro zámku a to již nikdy nebylo obnoveno. V roce 1652 zemřel Vilém Slavata a Žirovnice změnila své pány a chátrala.

Roku 1693 se panství stalo majetkem Šternberků. Ti započali s opravami velice zchátralého zámku. František Leopold nechal vybudovat nové západní křídlo s řadou pokojů. Zároveň byl postaven špýchar, jak dokládá datum a erb Šternberků na ostění dveří. Šternberkové na zámku nežili, celé panství bylo spravováno prostřednictvím úředníků, a tak bohužel zámek nedostával tu údržbu, kterou potřeboval.



Poslední z rodu Šternberků, který vlastnil Žirovnici přes 200 let, byl Leopold Albert. Ten zámek i celé panství 2. května 1910 prodal Městu Žirovnici.

Zámek byl ve zchátralém a neudržovaném stavu a roku 1917 došlo ke zbourání hlásky, jinak dominanty města a zámku zvlášť. V budově zámku po 1. světové válce sídlily úřady – lihovaru, dvorů, města, a tak byla učiněna určitá zlepšení stavu budovy. Naneštěstí se zde nacházely i nájemní byty a právě jeden z nájemníků zapříčinil v březnu 1964 požár, který zachvátil téměř celý zámek. Tehdy se řešilo celý objekt zbourat. Naštěstí se tak nestalo a roku 1972 se začalo s celkovou rekonstrukcí zámku. Rekonstrukce trvala 20 let a výsledkem je dnešní stav celého objektu.

Prohlídka zámku:

V současné době mohou návštěvníci na zámku vidět unikátní soubor nástěnných gotických maleb a expozici „Květiny na šlechtickém sídle“.

Dále pak mohou navštívit výstavu vesnických tradic a řemesel v zámeckém špýcharu nebo expozici žirovnického knoflíkářství a perleťářství, pivovarnictví a šicích strojů v zámeckém pivovaru.

